

О. С. Білоусова,

доктор економічних наук,

провідний науковий співробітник,

Державна установа "Інститут економіки та прогнозування
НАН України",

E-mail: Bilousova.os@gmail.com

ResearcherID: AAB-1694-2019

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7434-3469>

Засади оцінки фіскальних наслідків глобальних торгових війн

Стаття присвячена актуальним проблемам оцінки наслідків торгових війн для фіскального простору третіх країн. Досліджено основні передумови та причини торгового конфлікту між США та Китаєм. Проаналізовано основні моделі оцінки наслідків глобальних торгових війн. Особливу увагу приділено глобальній інтегрованій монетарній та фіскальній моделі й моделі глобальної торгівлі, які базуються на засадах загальної економічної рівноваги та широко застосовуються для оцінювання економічних наслідків глобальних викликів, зокрема торгових війн. Виявлено, що глобальна інтегрована монетарна та фіскальна модель, інші макроекономічні моделі спрямовані на визначення економічних наслідків та ефектів і безпосередньо не можуть використовуватися для оцінки фіскальних ризиків та імовірних бюджетних втрат, спричинених глобальними торговими війнами. Метою статті є поглиблення засад оцінювання фіскальних наслідків торгових війн в умовах невизначеності зовнішньоекономічної політики та напрямів перебудови світових ланцюгів формування доданої вартості. Виявлено економічні наслідки конфлікту та канали їх поширення на треті країни з огляду на поглиблення глобалізаційних процесів. Виділено пряму й опосередковану залежність обсягу експортних та імпортних операцій, ВВП, інвестицій, рівня факторної продуктивності та суми податкових надходжень від змін умов зовнішньої торгівлі, підвищення мита, збільшення невизначеності у світовій торгівлі у короткостроковому, середньостроковому та довгостроковому періодах. Узагальнено результати оцінювання, отримані за різними моделями. Кількісно оцінено фіскальні наслідки торгового конфлікту між США та Китаєм для України як країни з малою, відкритою та переважно сировинною економікою. Обґрунтовано включення до складу фіскальних ризиків імовірних втрат зовнішньої торгівлі від глобальних торгових війн, які виникають через різні причини та призводять до зменшення податкових надходжень або збільшення видатків на державну підтримку підприємств. Запропоновано зміни до методики оцінки фіскальних ризиків для визначення їх вартісного впливу на показники державного бюджету України. Обґрунтовано пропозиції з удосконалення статистичного спостереження стану ділової активності підприємств для формування належної інформаційної бази моніторингу зовнішньоекономічної діяльності, оцінки фіскальних ризиків та прийняття рішень щодо забезпечення стійкості державних фінансів та державної підтримки підприємств в умовах глобальних торгових війн.

Ключові слова: глобальні торгові війни, торгові конфлікти, зовнішня торгівля, податкові надходження, фіскальні наслідки, фіскальні ризики, ділова активність підприємств.

Постановка проблеми. Уразливість глобальної взаємопов'язаної економіки, виникнення і швидке поширення нових глобальних викликів спонукають країни до застосування окремого інструментарію політики протекціонізму та захисту національної економіки. Перегляд зовнішньоекономічної політики, спрямований на забезпечення пріоритетності національних інтересів, зменшення торгового дисбалансу між двома країнами, призводить до локальних торгових війн, які чинять суттєвий вплив на зовнішньоекономічну діяльність та фіскальний простір третіх країн. Так, торгова війна між США та Китаєм, яка розгорнулася останніми

роками, має значні наслідки не лише для цих країн, а й для багатьох країн Європи.

Для України як країни з малою та відкритою економікою зменшення світової торгівлі, перебудова світових ланцюгів формування доданої вартості на фоні низької конкурентоспроможності національної економіки призводять до скорочення обсягу експортно-імпортних операцій та уповільнення економічного зростання. Частка сукупного експорту товарів і послуг України у світовому експорті зменшилася з 0,35% у 2013 р. до 0,25% у 2019 р. [1]. У 2020 р. порівняно з попереднім роком унаслідок глобальних торгових війн та економічних обмежень на період карантину від пандемії COVID-19 відбулося скорочення експорту товарів та послуг

України майже на 5 млрд дол. США (або на 7,6%), а імпорту товарів та послуг – на 7,7 млрд дол. США (або на 11,4%). Скорочення зовнішньої торгівлі негативно позначається на ВВП, призводить до зменшення податкових надходжень і звуження фіскального простору України [2]. Зважаючи на вразливість національної економіки, актуалізуються дослідження глобальних викликів, пов'язаних із тенденціями зростання інтенсивності світової торгівлі, змінами у міжнародній торговій політиці, локальними торговими конфліктами, перебудовою світових ланцюжків формування доданої вартості, які у комплексі впливають на діяльність експортерів та імпортерів, суб'єктів господарювання на внутрішньому ринку, а також стійкість економіки та бюджетну безпеку загалом.

Проблематика оцінки наслідків торгових війн є предметом наукових досліджень багатьох учених. Їх наукові розвідки дослідження переважно базуються на моделях загальної рівноваги, що охоплюють показники еластичності торгівлі та різні сукупності асиметричних подій, зокрема ефекти підвищення тарифів на імпорт окремих груп товарів і невизначеності торгової поведінки, та спрямовані на виявлення макроекономічних наслідків торгових війн [3–8]. Останні дослідження застосовують методи машинного навчання та текстового аналізу в економіці [7–8]. Глобальна інтегрована монетарна та фіскальна модель (GIMF), інші моделі спрямовані на визначення економічних наслідків та ефектів і

не можуть безпосередньо використовуватися для оцінки фіскальних ризиків та імовірних бюджетних втрат унаслідок глобальних торгових війн. Відсутні також дослідження наслідків торгових війн для фіскального простору третіх країн, зокрема оцінки впливу ескалації торгових війн і конфліктів на бюджет України.

Мета статті полягає у поглибленні засад оцінки фіскальних наслідків торгових війн в умовах невизначеності зовнішньоекономічної політики та напрямів перебудови світових ланцюгів формування доданої вартості.

Результати та обговорення. Торгові війни в умовах поглиблення глобалізаційних процесів виникають унаслідок різних причин, зокрема через відсутність вирішення локальних торгових конфліктів або зміну зовнішньоекономічної політики. Загальними передумовами торгових війн є: зростання світової торгівлі; зміна усталених мережевих ланцюгів виробництва, торгівлі та створення доданої вартості; збільшення обсягів торгівлі послугами; диспропорції експортно-імпортних операцій окремих країн, що призводять до дефіциту торгового балансу. Упродовж останніх 60 років відбулося суттєве, більш як удвічі, зростання обсягів світової торгівлі товарами – з 16,61% ВВП у 1960 р. до 45,86% ВВП у 2018 р. (табл. 1 за даними [9]). У вищенаведених країнах збільшення рівня торгівлі товарами у ВВП за аналізований період становило від 7,7 в. п. до 116,3 в. п.

Таблиця 1

Світова торгівля товарами

(% ВВП)

Країни, групи країн	1960 р.	1970 р.	1980 р.	1990 р.	2000 р.	2010 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
США	6,63	7,98	16,89	15,27	19,91	21,66	20,76	19,65	18,37
Китай	8,74	4,95	19,90	31,99	39,15	48,86	33,27	32,06	31,57
Канада	29,39	35,35	47,57	42,24	70,01	48,86	53,50	52,27	48,95
Мексика	14,95	10,88	19,58	32,25	48,85	57,53	75,86	73,11	75,51
Перу	31,57	22,48	35,68	22,39	27,77	44,62	41,48	39,38	38,88
В'єтнам	–	–	–	79,67	96,63	135,49	195,98	197,64	201,17
Японія	19,29	17,97	24,58	16,69	17,28	25,42	29,51	27,71	25,24
Франція	21,13	25,08	35,78	35,54	48,93	42,94	45,12	44,91	40,72
Німеччина	29,73	40,08	43,84	53,98	68,12	71,56	70,04	66,32	29,73
Велика Британія	32,28	31,61	39,95	37,34	37,47	40,64	39,94	40,49	37,60
Україна	–	–	–	21,1*	88,11	79,59	79,76	71,92	66,33
ЄС	27,23	30,38	40,66	39,97	59,25	63,71	71,11	70,04	66,73
Світ	16,61	19,35	33,89	30,04	38,42	42,19	45,86	43,96	42,08

* – дані за 1992 р.

Розгортання торгової війни у 2018–2019 рр. між США і Китаєм та поширення її наслідків на треті країни призвело до зменшення світової торгівлі у 2019 р. порівняно з значенням 2018 р. на 1,9 в. п. до 43,96% ВВП. У США скорочення становило 1,11 в. п., у Китаї – 1,21 в. п., в інших країнах – від 0,55 в. п. до 3,72 в. п.

У 2020 р. вплив економічних ефектів глобальної торгової війни та економічних обмежень через пандемію COVID-19 за даними СОТ призвів до подальшого зменшення торгівлі до 42,08% ВВП, або на 1,88 в. п. [9]. Це свідчить про чутливість світової торгівлі до політичної нестабільності, торгово-економічних обмежень, посткризових економічних

ефектів. У 2020–2021 рр. напруженість у торгівлі між провідними країнами залишалася високою.

Торговий конфлікт між США та Китаєм став наслідком політичних рішень у рамках стратегічного курсу США “Америка понад усе” та політики часткового протекціонізму і торговельної деглобалізації [10]. З початку 2018 р. адміністрація США оголосила про низку протекціоністських заходів, перегляд угод про вільну торгівлю та вихід із торгових об’єднань. Однією з основних причин торгової війни є скорочення торгового дисбалансу – розриву між експортом та імпортом товарів. До початку торгового конфлікту у 2017 р. частка експорту товарів США у світовій торгівлі становила 9,0%, а частка імпорту – 13,7% [11].

Спочатку США підвищили митні тарифи на такі товари, як сонячні панелі, сталь та алюміній. Після рішення Китаю про підвищення мита на товари зі США у відповідь на заходи США щодо збільшення мита на китайські товари Білий дім оголосив про введення додаткових мит з липня 2018 р. Розмір збільшення тарифів значною мірою визначався типом продукції, часткою імпорту й імпортозалежністю економіки. З часом розширився й перелік видів товарів: якщо у першій хвилі це переважно основні засоби та виробничі запаси, то в останніх трьох – це споживчі товари [12]. Торгова війна за період 2018–2019 рр. призвела до понад потрійного збільшення середнього мита США на імпорт – з 1,6% до 5,4% [12].

Причинно-наслідкове підвищення мита призвело до різкого падіння обсягів двосторонньої торгівлі. Для обох країн еластичність їх значень щодо тарифів становила приблизно 1,1–1,2, тобто підвищення тарифів на 1% призводить до зниження експорту на 1,1–1,2% [12]. Еластичність імпорту щодо тарифів подвоюється упродовж двох років після застосування тарифу, оскільки реорганізація ланцюгів поставок з метою уникнення підприємствами мит потребує часу. Єдиним винятком є сталь. Тягар у майже 50% вартості мита на сталь був взятий експортерами. Оскільки Китай є лише десятим за величиною постачальником сталі на ринок США, ці витрати в основному понесли експортери Європи, Канади та Мексики [13; 14]. Для зменшення навантаження на окремі країни США оголосили про Угоду з Канадою та Мексикою про скасування мит на імпорт сталі й алюмінію з цих країн, а також на деякі інші групи товарів [15]. Нові імпорتنі тарифи, введені США, Китаєм, Канадою, Мексикою та Європейським Союзом станом на вересень 2018 р., було запроваджено до товарів, що становлять майже 3% світового імпорту [6].

У короткостроковій перспективі підвищення імпорتنих тарифів призводить до зростання цін на імпортні товари в усіх регіонах. Це збільшує вартість імпортованих проміжних матеріалів для підприємств, а отже, сприяє підвищенню їх вироб-

ничих витрат. Зважаючи на тривалість процесу імпортозаміщення виробничої продукції та на зменшення пропозиції, з якими стикаються вітчизняні виробники, споживчі ціни зростатимуть і у середньостроковому періоді. Крім того, ці наслідки поглиблюються реагуванням монетарної політики, збільшенням країнового ризику при запозиченнях, глобальним характером торгових воєн і невизначеністю періоду дії підвищених тарифів. У відповідь на інфляційний тиск центральні банки посилюють монетарну політику, підвищуючи реальну процентну ставку, а це своєю чергою знижує попит фірм на капітал, зменшує інвестиції та споживання. Загалом глобальне підвищення тарифів, пов’язане з торговою війною, призведе до зниження реального ВВП у всіх регіонах [6].

Торговий конфлікт між США та Китаєм має негативні наслідки для світової економіки загалом, а також для окремих країн. Нестабільність на світових ринках “... прогресує та розширює свій вплив на суспільство і державу у більшості країн через мегатренд, який розвивається і в результаті якого має місце формування на карті світу регіональних об’єднань, у середовищі яких загострюється конкуренція і протистояння та проявляється національний егоїзм”, а це дестабілізує односторонні й багатосторонні економічні відносини [16].

Фінансові наслідки цього конфлікту є значими не лише для США і Китаю, а й для третіх країн, які включені до торгових ланцюгів, особливо для країн з малою та відкритою економікою. Наслідками зростання торгових бар’єрів, підвищення тарифів, посилення геополітичної напруженості та тривалої невизначеності у торговельній політиці є уповільнення темпів зростання світової економіки, зменшення інвестицій, ВВП і податкових надходжень. Отже, торговий конфлікт двох найпотужніших економік світу призвів до двостороннього підвищення тарифів, значного скорочення торгівлі між ними, суттєвої переорієнтації на імпортозаміщення й на імпорт із інших регіонів, а також до низки торгових конфліктів з іншими країнами та активізації перебудови ланцюга доданої вартості у Східній Азії та Європі [9].

З метою оцінки наслідків торгових воєн для економіки сторін конфлікту та третіх країн застосовуються різні моделі, які описують торгові відносини між основними учасниками (табл. 2, складено за даними [6; 9–11; 17–25]).

Модель глобальної торгівлі, розроблена Центром аналізу глобальної торгівлі та Світовою організацією торгівлі, базується на моделі загальної рівноваги та призначена для прогнозування глобальної торгівлі й оцінки середньо- та довгострокових економічних ефектів широкого спектра глобальної та національної торгової політики [17]. Ця модель дозволяє здійснювати:

Моделі оцінки наслідків торгових війн

Назва моделі	Характеристика моделі	Результати модельних розрахунків
Модель глобальної торгівлі [9; 17–19]	Модель призначена для прогнозування середньострокових економічних наслідків світових торгових конфліктів. Сценарій базується на оцінках зміни тарифів (початкового або наслідкового підвищення тарифів)	Світовий ВВП: –1,96% у 2022 р. порівняно з 2017 р. Світова торгівля: –17%, порівняно з базовим значенням. Безробіття: +1,15% висококваліфікованих, +1,74% низькокваліфікованих працівників
Глобальна інтегрована монетарна та фіскальна модель, Міжнародний валютний фонд [20–22]	Модель ураховує двосторонні торговельні потоки та відстежує відносну динаміку цін для США, зони євро та інших країн	Світовий ВВП: –0,7% у перший рік; –1% через два роки; від –1,1% до –3,0% через три роки; від –3% до –4% у довгостроковій перспективі при підвищенні тарифів на 60%. Інвестиції: від –1,4% до –2,8% через два роки
Модель торгівлі загальної рівноваги [6; 23]	Модель загальної рівноваги, застосована з припущенням щодо підвищення імпорتنних тарифів на 30–60%	Світовий ВВП: від –2% до –3% у довгостроковій перспективі
Міжнародна макроекономічна модель [6; 24]	Багаторегіональна перспективна модель динамічної стохастичної загальної рівноваги для оцінки наслідків глобальних торгових війн	Світовий ВВП: –0,7% у перший рік; –1,1% через три роки при 10% підвищенні мита. Загальна факторна продуктивність: –1,75%, що додатково впливатиме на світовий реальний ВВП (приблизно від –0,2% до –0,5% ВВП)
Глобальна макроекономічна модель, Європейський центральний банк (ECB-Global 2.0) [25]	Модель з оцінками багатьох каналів поширення міжнародного шоку, зокрема змін світової торгівлі, тарифів, експортного ціноутворення	Обсяг виробництва США: –0,1%. Обсяг виробництва Китаю: –0,25%. Зменшення світового ВВП залежить від розміру зміни тарифів

1) моделювання глобальних споживання, заощаджень, інвестицій, зміни пропозиції капіталу, технологій, робочої сили, природних ресурсів, землі та може застосуватися в умовах невизначеності торговельної політики [9; 17];

2) розрахунки за зміни переваг у попиті (наприклад, пріоритет вітчизняних товарів порівняно з імпортованими та навпаки);

3) залучення різних секторів і регіонів (груп країн);

4) розрахунки для базового (економічного) і політичного сценаріїв.

Структура моделі побудована за логікою кругового потоку економіки (загальні доходи, що розподіляються на споживання та заощадження (для фінансування інвестиційних товарів) за кожним сектором економіки). Моделювання у секторі нефінансових корпорацій здійснюється з відображенням вхідних ресурсів і зміни факторів виробництва (капіталу, технологій, робочої сили, природних ресурсів та землі). Регіональний дохід складається із суми факторного доходу та податкових надходжень [17; 18]. Стандартна модель глобальної торгівлі реалізована з допомогою набору програмного забезпечення економічного моделювання GEMPACK [19].

Міжнародна макроекономічна модель [6] розроблена на основі багаторегіональної перспективної моделі динамічної стохастичної загальної

рівноваги. Такі моделі базуються на сучасній макроекономічній теорії та застосовуються для прогнозування змін протягом ділового циклу й аналізу впливу змін політики на ВВП, зайнятість, продуктивність, інфляцію, процентні ставки тощо [23]. Розрахунки за цією макроекономічною моделлю показали, що підвищення тарифів на 10 в. п. призведе до зниження загальної факторної продуктивності на 1,75%, що негативно вплине на темпи економічного зростання. Фактично у III кв. 2021 р. у США продуктивність праці, згідно зі звітом Департаменту праці, знизилася на 5,2% порівняно з попереднім тримісячним періодом, що гірше за оцінку Dow Jones щодо падіння на 5% [24]. Представники Федеральної резервної системи США здійснюють моніторинг за продуктивністю та її впливом на підвищення цін, збільшення витрат на оплату праці працівників, прибутковості підприємств (низький рівень продуктивності, як правило, посилює інфляцію) [6; 24]. Збільшення невизначеності щодо майбутніх умов ведення бізнесу, наслідків розгортання глобальних торгових війн призводить до: підвищення вартості фінансування капіталу через збільшення фінансового ризику позичальника; уповільнення інвестиційних процесів; падіння світового реального ВВП (згідно з авторськими розрахунками, падіння через фактор невизначеності становить від –0,4% до –0,7% у короткостроковому періоді після підвищення тарифів і на 0,3–0,5%

у середньостроковому періоді) [6]. Моделювання загальної рівноваги використовується монетарними та фіскальними органами для аналізу політики, пояснення історичних даних часових рядів, а також для цілей прогнозування на майбутнє.

Іншим різновидом моделі динамічної стохастичної загальної рівноваги є Глобальна інтегрована монетарна та фіскальна модель, яка застосовується МВФ [20] і описує стан рівноваги та перехідні стани, що характеризують динамічну економічну рівновагу. Ця модель є модульним інструментом, що дозволяє поєднувати окремі її складові, зокрема в частині формування заощаджень, здійснення інвестицій, поведінки домогосподарств і підприємств, поряд із міжчасовим обліком потоків запасів, цін, заробітної плати тощо. Модель урахує двосторонні торгові потоки товарів і відстежує відносну динаміку цін, включаючи обмінні курси, для кожного регіону світу: США, Єврозони, Японії, країн Азії та інших країн [6]. Міжнародні зв'язки в моделі дозволяють аналізувати наслідки політики на регіональному та глобальному рівнях.

Основною перевагою моделі GIMF є її здатність комплексно аналізувати дію заходів фіскальної політики, що позначаються не лише на бюджетних видатках, а й на доходах бюджету. Ці функції використовуються при аналізі короткострокової ефективності фіскальних стимулів [20–22]. Підвищення тарифів на імпорт товарів розглядається лише як потенційне джерело державного доходу. Загалом глобальна інтегрована монетарна та фіскальна модель спрямована на визначення економічних наслідків та ефектів і не може безпосередньо використовуватися для оцінки фіскальних ризиків та імовірних бюджетних втрат внаслідок глобальних торгових війн.

Глобальна макроекономічна модель (ЕСВ-Global 2.0), розроблена для цілей Європейського центрального банку, враховує економічні відносини країн Єврозони, США, Японії, Великої Британії, Китаю, країн-експортерів нафти, країн Азії, та блоку решти світу; також беруться до уваги численні канали поширення міжнародних економічних шоків через торгівлю, ціни на нафту та світові фінансові ринки. З допомогою моделі можна оцінити поточні зміни економічної політики та відстрочені глобальні побічні ефекти. Ця модель застосовувалася для оцінок посилення монетарної політики США, уповільнення економічного зростання Китаю, а також зміни цін на нафту [25]. Удосконалення моделі ЕСВ-Global 2.0 відбувається із дотриманням напівструктурного підходу, що дає змогу поєднати переваги повністю структурних моделей і моделей, які складаються з сукупності окремих рівнянь. Гнучка модифікація моделі дозволяє вирішувати проблеми оцінки торгових конфліктів, змін світової торгівлі, тарифів, експортного ціноутворення, підвищення

вартості імпорту внаслідок підвищення митних тарифів [25].

Існуючі моделі різняться за розміром тарифних шоків (підвищення тарифів), часовим горизонтом впливу, статичними і динамічними макроекономічними ефектами, сукупністю каналів впливу, рівнем невизначеності, обсягом панельних розрахунків та описом сценаріїв [26]. Теоретичним підґрунтям оцінки наслідків глобальних торгових війн є урахування явних і умовних ризиків, сила впливу яких залежить від макроекономічного циклу ділової активності, а момент їх перетворення у загрози та втрати – від каналів поширення. Такі канали впливу можуть бути кваліфіковані як прямі та непрямі залежно від рівня імовірності виникнення фіскальних втрат.

До прямих каналів поширення наслідків торгових війн на фіскальний простір третіх країн віднесено підвищення торгових тарифів та вартості імпорту. Серед непрямих каналів виділимо:

- екзогенні, до яких віднесено зростання країнового ризику, що підвищує вартість запозичення; зростання витрат на кредитування експортерів; падіння сукупної продуктивності; зниження інвестиційного попиту через зростання невизначеності; тощо;

- ендогенні, серед яких офшоринг, або перенесення підприємством виробничих бізнес-процесів із однієї країни в іншу, через що розривається усталений виробничий ланцюг; зменшення асортименту продукції; зміни у використанні сировини через перехід на доступні імпортні проміжні продукти; зниження попиту на робочу силу та витрат на оплату праці; тощо.

Результати оцінок за різними моделями свідчать, що торговий конфлікт США і Китаю у середньостроковому періоді призведе до зменшення ВВП Китаю від 0,25% до 3,50%, США – від 0,14% до 1,66%, інших (третіх) країн світу – від 0,13% до 1,97%.

Для України проблеми опосередкованого впливу зміни торговельних відносин Китаю та США, а також США й окремих країн Європи на зовнішньоекономічну діяльність вітчизняних підприємств теж можуть результувати у зменшення ВВП на 0,13–1,7% упродовж 2020–2022 рр. За даними Державної служби статистики, експорт товарів до США за 2018–2020 рр. зменшився на 127,4 млн дол. США (з 1111,4 млн дол. США у 2018 р. до 983,9 млн дол. США у 2020 р.), або на 11,5%. Частка експорту товарів та послуг у ВВП у 2019 р. порівняно з 2018 р. зменшилася на 2,4%, а у 2020 р. порівняно з 2019 р. – на 3,9%. За підсумком 2019 р. індекс промислової продукції скоротився на 0,5%, зокрема у металургії – на 1,4%, порівняно з попереднім роком. За даними Мінекономіки України, падіння відбувалося, зокрема, через послаблення глобального попиту внаслідок торговельних війн, високу конкуренцію

та протекціоністські заходи з боку інших країн на ключових для України ринках [27]. У 2020 р. внаслідок карантинних обмежень продовжилося скорочення металургійного виробництва (на 9,1%, порівняно з 2019 р.). Це створювало ризики зменшення експортних операцій та скорочення обсягів реалізації товарів, робіт і послуг, ВВП та, відповідно, податкових надходжень від податку на прибуток підприємств. Так, у 2019 р. податкові надходження від підприємств металургійного виробництва зменшилися порівняно з попереднім роком і становили 13022,4 млн грн [28]. Це підтверджує наявність фіскальних ризиків через зменшення податкових надходжень від підприємств-експортерів цього виду економічної діяльності. Звуження фіскального простору, зокрема від недоотримання податкових доходів, призведе до зменшення бюджетних видатків, а також потребуватиме впровадження інших бюджетно-податкових інструментів забезпечення стійкості державних фінансів.

Згідно з прогнозами, зробленими за Моделлю глобальної торгівлі (див. табл. 2), у 2022 р. очікується зменшення експортних операцій, ВВП та скорочення зайнятості на підприємствах-експортерах. Для України за умов падіння ВВП на 1,96% порівняно з прогнозним показником Міністерством фінансів України на 2022 р. (5368,7 млрд грн) зменшення ВВП за нашими оцінками становитиме близько 105 млрд грн. Розрахунки показують, що загальний обсяг втрат доходів державного бюджету за існуючих умов імовірно становитиме 25,2 млрд грн, насамперед через зменшення податкових надходжень від податку на прибуток підприємств. Це призведе до звуження фіскального простору країни і тому має розглядатись у складі фіскальних ризиків. Виникають також ризики збільшення обсягів державного гарантованого боргу порівняно з плановими бюджетними показниками.

Фіскальні ризики, відповідно до підпункту 52 статті 2 Бюджетного кодексу України, визнаються «чинниками (включаючи умовні зобов'язання та квазіфіскальні операції), що можуть призводити до зменшення надходжень бюджету та/або потребувати додаткових витрат бюджету, відповідно спричинити збільшення дефіциту бюджету та державного (місцевого) боргу порівняно з плановими бюджетними показниками» [29]. До складу фіскальних ризиків, пов'язаних зі змінами у макроекономічному середовищі, визначених у Методиці оцінювання фіскальних ризиків 2019 р. [30], доцільно включити ті, що виникають через втрати зовнішньої торгівлі від глобальних торгових війн і через різні канали впливу призводять до зменшення податкових надходжень та збільшення видатків на державну підтримку підприємств. Ці фіскальні ризики мають також ураховуватись при прийнятті рішень щодо надання державних гарантій.

Для забезпечення оцінки фіскальних ризиків доцільним є формування належної інформаційної бази, до якої, зокрема, слід включити показники стану ділової активності підприємств у частині їх зовнішньоекономічної діяльності. З цією метою можуть застосовуватись результати опитування підприємств щодо перспектив розвитку їх ділової активності.

Починаючи з 01.01.2022 р. державне статистичне спостереження «Стан ділової активності підприємств» буде проводитись за новими формами, затвердженими наказом Державної служби статистики України від 25.06.2021 р. № 133 «Про затвердження форм державного статистичного спостереження щодо стану ділової активності підприємств» [31]. Цим наказом передбачено здійснювати попередній, поточний та наступний моніторинг ділової активності промислових, сільськогосподарських, будівельних підприємств, підприємств оптової та роздрібною торгівлі, з ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів та підприємств сфери послуг. Дані опитування згенеровані в рамках Спільної гармонізованої програми опитування бізнесу та споживачів ЄС щодо їх очікувань на три наступні місяці [32].

Для оцінки фіскальних ризиків (що здійснюється на період від одного до трьох років), а також для прийняття рішень щодо захисту інтересів вітчизняних підприємств необхідним інформаційним забезпеченням має бути, зокрема, оцінка очікувань підприємств щодо зовнішньоекономічної діяльності на наступні 12 місяців, а також наступні три роки. З метою формування такої інформаційної бази пропонується внести зміни до Методологічних положень з організації державного статистичного спостереження «Стан ділової активності підприємств», затверджених наказом Держстату від 17.06.2020 р. № 184 [33], а також до вищезазначеного наказу Державної служби статистики України від 25.06.2021 р. № 133 [31].

Висновки та рекомендації. Розгляд підходів до оцінки наслідків глобальних торгових війн дозволив узагальнити інструментарій оцінки, який охоплює моделі економічної рівноваги, що різняться способом урахування впливу економічних ефектів від підвищення митних тарифів, часового горизонту дії підвищених тарифів, каналів поширення впливу, рівня нестабільності, етапів циклу ділової активності, а також обсягом панельних розрахунків та описом сценаріїв.

Прямі й непрямі канали поширення наслідків торгових війн на фіскальний простір третіх країн включають, зокрема, підвищення торгових тарифів та вартості імпорту (прямі) та зменшення продуктивності, зростання витрат на кредитування експортерів, зниження інвестиційного попиту через зростання невизначеності (непрямі).

Ризики глобальних торгових війн опосередковано впливають на фіскальний простір України як країни з малою, відкритою та переважно сировинною економікою, зокрема через зменшення експортних операцій, обсягу іноземних замовлень на виробництво продукції, ВВП, рівня зайнятості на підприємствах-експортерах, що дозволяє відносити такі ризики до фіскальних. Методика оцінювання фіскальних ризиків, затверджена постановою Кабміну від 24.04.2019 р. № 351, має бути змінена в частині включення до складу фіскальних ризиків, пов'язаних зі змінами у макроекономічному середовищі, ризиків, що виникають через втрати зовнішньої торгівлі від глобальних торгових війн (які через прямі та непрямі канали впливу призводять до зменшення податкових надходжень та збільшення видатків на державну підтримку підприємств).

Для цілей оцінювання фіскальних ризиків та удосконалення державної підтримки можуть застосуватися дані про очікування підприємств щодо зовнішньоекономічної діяльності на наступні 12 місяців, а також наступні три роки. Це потребує вне-

сення змін до нормативно-правового забезпечення Державної служби статистики України щодо здійснення державного статистичного спостереження стану ділової активності підприємств.

Отже, оцінки наслідків глобальних торгових війн для фіскального простору України, а також моніторинг фіскальних ризиків можуть тимчасово (до формування належної інформаційної бази) базуватися на результатах виконаного на основі моделі глобальної торгівлі оцінювання впливу торгових війн на ВВП третіх країн. Опосередкований вплив наслідків глобальних торгових війн на фіскальний простір України свідчить про необхідність для забезпечення стратегічного розвитку економіки як мінімізації втрат і використання можливостей від ефекту заміщення контрагентів на зовнішніх ринках, так і отримання нових іноземних замовлень на виробництво продукції (експортного попиту) у промисловості. Реалізація цього можлива за умови ефективної взаємодії держави та вітчизняних підприємств, що може стати предметом подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Розвиток національної торговельної політики для підвищення конкурентоспроможності економіки України: кол. монографія / за ред. Т. О.Осташко; ДУ "Ін-т екон. та прогнозув. НАН України". Київ, 2021. 313 с. URL: <http://ief.org.ua/docs/mg/353.pdf>
2. Луніна І. О. Публічні фінанси в макроекономічній політиці зростання: монографія / ДУ "Ін-т екон. та прогнозув. НАН України". Київ, 2020. 440 с. URL: <http://ief.org.ua/docs/mg/339.pdf>
3. Meinen P. The effects of tariff hikes in a world of global value chains. *ECB Economic Bulletin*. 2019. Issue 8. P. 36–45.
4. Dizioli A. G., Roye B. Macroeconomic implications of increasing protectionism. *ECB Economic Bulletin*. 2018. Issue 6. P. 35–38.
5. Bekkers E., Teh R. Potential economic effects of a global trade conflict. Projecting the medium-run effects with the WTO Global Trade Model. *Staff Working Paper ERSD-2019-04*. 2019. 22 p.
6. Costs and consequences of a trade war: a structural analysis / Berthou A. et al. *Rue de la Banque. Banque de France*. 2018. No 72. P. 1–6. URL: https://publications.banque-france.fr/sites/default/files/medias/documents/818459_rdb72_en_v5.pdf
7. Ferrari M. M., Kurcz F., Pagliari, M. S. Do words hurt more than actions? The impact of trade tensions on financial markets. *ECB Working Paper Series*, No. 2490. 2020. 44 p. URL: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/229104/1/ecb-wp2490.pdf>
8. Macroeconomic consequences of tariffs / Furceri D. et al. *IMF Working Paper WP/19/9*. 2019. 56 p.
9. Merchandise trade (% of GDP). World Trade Organization, and World Bank GDP estimates. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/TG.VAL.TOTL.GD.ZS>
10. Кінець ери глобалізації, деглобалізація, "нова" глобалізація чи перехід до ноосферного співрозвитку? / О. Г. Білорус та ін. *Фінанси України*. 2020. № 8. С. 7–25.
11. World Trade Statistical Review 2018. Statistical tables. URL: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/wts2018_e/wts2018chapter08_e.pdf
12. Berthou A., Stumpner S. Quantifying the impact of the US-China trade war on exports. *Forum for Research in Empirical International Trade*. 2020. 31 p. URL: <https://www.freit.org/WorkingPapers/Papers/TradePolicyMultilateral/FREIT1674.pdf>
13. FRED. Economic Data. Federal Reserve Bank of St. Louis. URL: <https://fred.stlouisfed.org>
14. Amiti M., Redding S. J., Weinstein, D. E. The Recent Consequences of Trade wars and Trade threats. Who's Paying for the US Tariffs? A Longer-Term Perspective. *AEA Papers and Proceedings*. 2020. 110. P. 541–546.
15. United States Announces Deal with Canada and Mexico to Lift Retaliatory Tariffs. May 17, 2019. URL: <https://ustr.gov/about-us/policy-offices/press-office/press-releases/2019/may/united-states-announces-deal-canada-and>

16. Гєєць В. М. Феномен нестабільності – виклик економічному розвитку / ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”. Київ: Академперіодика, 2020. 456 с.
17. The WTO Global Trade Model: Technical documentation / Aguiar A. et al.; World Trade Organization Economic Research and Statistics Division. *Staff Working Paper ERSD-2019-10*. 2019. 39 p. URL: https://www.wto.org/english/res_e/reser_e/ersd201910_e.pdf
18. Bekkers E., Schroeter S. An economic analysis of the US-CHINA trade conflict. *Staff Working Paper ERSD-2020-04*. 2020. 36 p.
19. Harrison W. J., Pearson K. R. Computing Solutions for Large General Equilibrium Models Using GEMPACK. *Computational Economics*. 1996. Vol. 9, pp. 83–127.
20. Getting to know GIMF: the simulation properties of the global integrated monetary and fiscal model / Anderson D. et al. *IMF Working paper*. 2013. No. 13/55. 65 p. URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2013/wp1355.pdf>
21. The Global Integrated Monetary and Fiscal Model (GIMF) – Theoretical Structure / Laxton D. et al. *IMF Working Papers*. 2010. No. 10/34. 74 p. DOI: <https://doi.org/10.5089/9781451962734.001>
22. The Standard GTAP Model, Version 7 / Corong E. et al. *Journal of Global Economic Analysis*. 2017. 2 (1). P. 1–119. DOI:10.21642/JGEA.020101AF
23. Krugman P. (2013). “The One Minute Trade Policy Theorist,” the conscience of a liberal. *The New York Times*. February 5. URL: <https://www.princeton.edu/~pkrugman/The%20one-minute%20trade%20policy%20theorist.pdf>
24. Cox J. Labor productivity rate falls at the fastest pace since 1960. CNBC. 07.12. 2021. URL: <https://www.cnbc.com/2021/12/07/labor-productivity-rate-falls-at-the-fastest-pace-since-1960.html>
25. ECB-Global 2.0: a global macroeconomic model with dominant-currency pricing, tariffs and trade diversion / Georgiadis G. et al. *ECB Working Paper Series*. 2021. No. 2530. 48 p. URL: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecb.wp2530~e5f2c33c35.en.pdf>
26. Білоусова О. С. Інструментарій оцінки наслідків глобальних торгових війн для фіскального простору. *Стратегія розвитку України: фінансово-економічний та гуманітарний аспекти*: мат. VIII Міжнар. наук.-практ. конф. Київ: ДП “Інформ.-аналіт. агентство”, 2021. С. 15–20. URL: <http://194.44.12.92:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/6048/1%20%283%29.pdf?sequence=1>
27. Огляд економічної активності (підсумки січня 2021 року) / Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=010de307-2345-4162-b5e5-1dd8b2f81d10&tag=OgliadEkonomichnoiAktivnosti> (дата звернення: 10.06.2021).
28. Структура податкових надходжень за галузями економіки за 2019 р. / Дані Державної податкової служби України (станом на 01.01.2020 р.). *Рейтинг*. 2020. Вип. 1. URL: <https://rating.zone/wp-content/uploads/2020/02/struktura-podatkovykh-nadkhodzen-za-haluziamy-ekonomiky-za-2019-r..pdf>
29. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI, станом на 29.09.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 30.09.2021).
30. Про затвердження Методики оцінювання фіскальних ризиків: Постанова Кабінету Міністрів України від 24.04.2019 р. № 351, станом на 14.11.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/351-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.09.2021).
31. Про затвердження форм державного статистичного спостереження щодо стану ділової активності підприємств: Наказ Державної служби статистики України від 25.06.2021 р. № 133. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0133832-21#Text> (дата звернення: 10.09.2021).
32. The Joint Harmonised EU Programme of Business and Consumer Surveys User Guide. European Commission Directorate-General for Economic and Financial Affairs. March 2016. URL: https://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/surveys/documents/bcs_user_guide_en.pdf
33. Методологічні положення з організації державного статистичного спостереження “Стан ділової активності підприємств”: затверджені Наказом Державної служби статистики України від 17.06.2020 р. № 184 станом на 11.01.2021 р. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/norm_doc/2021/04/4.pdf (дата звернення: 10.09.2021).

References

1. Ostashko, T. O. (Ed.). (2021). *Rozvytok natsionalnoi torhovelnoi polityky dlia pidvyshchennia konkurentospromozhnosti ekonomiky Ukrainy [Development of national trade policy to increase the competitiveness of Ukraine's economy]*. Kyiv: IEP NAS of Ukraine. Retrieved from <http://ief.org.ua/docs/mg/353.pdf> [in Ukrainian].
2. Lunina, I. O. (2020). *Publichni finansy v makroekonomichnii politytsi zrostantia [Public finances in macroeconomic growth policy]*. Kyiv: IEP NAS of Ukraine. Retrieved from <http://ief.org.ua/docs/mg/339.pdf> [in Ukrainian].

3. Meinen, P. (2019). The effects of tariff hikes in a world of global value chains. *ECB Economic Bulletin, Issue 8*, pp. 36–45.
4. Dizioli, A. G., & Roye, B. (2018). Macroeconomic implications of increasing protectionism. *ECB Economic Bulletin, Issue 6*, pp. 35–38.
5. Bekkers, E. & Teh, R. (2019). Potential economic effects of a global trade conflict. Projecting the medium-run effects with the WTO Global Trade Model. *Staff Working Paper ERSD-2019-04*.
6. Berthou, A., Jardet, C., Siena, D., & Ursula, S. (2018). Costs and consequences of a trade war: a structural analysis. *Rue de la Banque. Banque de France, No 72*. Retrieved from https://publications.banque-france.fr/sites/default/files/medias/documents/818459_rdb72_en_v5.pdf
7. Ferrari, M. M., Kurcz, F., & Pagliari, M. S. (2020). Do words hurt more than actions? The impact of trade tensions on financial markets. *ECB Working Paper Series, No. 2490*. Retrieved from <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/229104/1/ecb-wp2490.pdf>
8. Furceri, D., Hannan, S. A., Ostry, J. D., & Rose, A. K. (2019). Macroeconomic consequences of tariffs. *IMF Working Paper WP/19/9*.
9. Merchandise trade (% of GDP). World Trade Organization, and World Bank GDP estimates. *data.worldbank.org*. Retrieved from <https://data.worldbank.org/indicator/TG.VAL.TOTL.GD.ZS>
10. Bilorus, O. H., Vlasov, V. I., Hasanov, S. S., & Khanin, I. H. (2020). Kinets ery hlobalizatsii, dehlobalizatsiia, “nova” hlobalizatsiia chy perekhid do noosfernoho spivrozvytku? [The end of the era of globalization, deglobalization, “new” globalization or the transition to noosphere co-development?]. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine, 8*, 7–25 [in Ukrainian].
11. World Trade Statistical Review 2018. Statistical tables. *www.wto.org*. Retrieved from https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/wts2018_e/wts2018chapter08_e.pdf
12. Berthou, A., & Stumpner, S. (2020). Quantifying the impact of the US-China trade war on exports. February 14. *www.freit.org*. Retrieved from <https://www.freit.org/WorkingPapers/Papers/TradePolicyMultilateral/FREIT1674.pdf>
13. FRED Economic Data. Federal Reserve Bank of St. Louis. *fred.stlouisfed.org*. Retrieved from <https://fred.stlouisfed.org>
14. Amiti, M., Redding, S. J., & Weinstein, D. E. (2020). The Recent Consequences of Trade wars and Trade threats. Who’s Paying for the US Tariffs? A Longer-Term Perspective. *AEA Papers and Proceedings, 110*, pp. 541–546.
15. United States Announces Deal with Canada and Mexico to Lift Retaliatory Tariffs, May 17, 2019. *ustr.gov*. Retrieved from <https://ustr.gov/about-us/policy-offices/press-office/press-releases/2019/may/united-states-announces-deal-canada-and>
16. Heiets, V. M. (2020). *Fenomen nestabilnosti – vyklyk ekonomichnomu rozvytku [The phenomenon of instability – a challenge to economic development]*. Kyiv: Akadempriodyka [in Ukrainian].
17. Aguiar, A., Corong, E., Mensbrugghe, D., Bekkers, E., Koopman, R., & The R. (2019). The WTO Global Trade Model: Technical documentation. World Trade Organization Economic Research and Statistics Division. *Staff Working Paper ERSD-2019-10*. Retrieved from https://www.wto.org/english/res_e/reser_e/ersd201910_e.pdf
18. Bekkers, E., & Schroeter, S. (2020). An economic analysis of the US-CHINA trade conflict. *Staff Working Paper ERSD-2020-04*.
19. Harrison, W. J. & Pearson, K. R. (1996). *Computing Solutions for Large General Equilibrium Models Using GEMPACK. Computational Economics, 9*, 83–127.
20. Anderson, D., Hunt, B.L., Kortelainen, M., Kumhof, M., Laxton, D., Muir, D.V., & et al. (2013). Getting to know GIMF: the simulation properties of the global integrated monetary and fiscal model. *IMF Working paper, No. 13/55*. Retrieved from <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2013/wp1355.pdf>
21. Laxton, D., Mursula, S., Kumhof, M., & Muir, D. V. (2010). The Global Integrated Monetary and Fiscal Model (GIMF) – Theoretical Structure. *IMF Working Papers, No. 10/34*. DOI: <https://doi.org/10.5089/9781451962734.001>
22. Corong, E., Hertel, T., McDougall, R., Tsigas, M. & van der Mensbrugghe, D. (2017). The Standard GTAP Model, Version 7. *Journal of Global Economic Analysis, 2 (1)*, 1–119. DOI:10.21642/JGEA.020101AF
23. Krugman, P. (2013). “The One Minute Trade Policy Theorist,” the conscience of a liberal. The New York Times, February 5. *www.princeton.edu*. Retrieved from <https://www.princeton.edu/~pkrugman/The%20one-minute%20trade%20policy%20theorist.pdf>
24. Cox, J. (2021). Labor productivity rate falls at the fastest pace since 1960. CNBC. 12.07.2021. *www.cnb.com*. Retrieved from <https://www.cnb.com/2021/12/07/labor-productivity-rate-falls-at-the-fastest-pace-since-1960.html>

25. Georgiadis, G., Hildebrand, S., Ricci, M., Schumann, B., & Roye, B. (2021). ECB-Global 2.0: a global macroeconomic model with dominant-currency pricing, tariffs and trade diversion. *ECB Working Paper Series, No 2530*. Retrieved from <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecb.wp2530~e5f2c33c35.en.pdf>

26. Bilousova, O. S. (2021). Instrumentarii otsinky naslidkiv hlobalnykh torhovykh viin dlia fiskalnoho prostoru [Toolkit for assessing the consequences of global trade wars for the fiscal space]. Proceedings from Development Strategy of Ukraine: Financial, Economic and Humanitarian Aspects: *VIII Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia – VIII International Scientific and Practical Conference*. (pp. 15–20). Kyiv: DP “Inform.-analit. ahentstvo”. Retrieved from <http://194.44.12.92:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/6048/1%20%283%29.pdf?sequence=1> [in Ukrainian].

27. Ohliad ekonomichnoi aktyvnosti (pidsumky sichnia 2021 roku) [Review of economic activity (results of January 2021)]. (2021). *Ministry of Economy of Ukraine*. Retrieved June 04, 2021 from <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=010de307-2345-4162-b5e5-1dd8b2f81d10&tag=OgliadEkonomichnoIAktivnosti> [in Ukrainian].

28. Struktura podatkovykh nadkhodzhen za haluziamy ekonomiky za 2019 r. [Structure of tax revenues by sectors of the economy in 2019]. (2020). *Reitynh – Rating, Issue 1*. Retrieved from <https://rating.zone/wp-content/uploads/2020/02/struktura-podatkovykh-nadkhodzhen-za-haluziamy-ekonomiky-za-2019-r..pdf> [in Ukrainian].

29. Biudzhetni kodeks Ukrainy vid 08.07.2010 r. № 2456-VI stanom na 29.09.2021 r. [Budget Code of Ukraine of July 8, 2010 No. 2456-VI as of September 29, 2021]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved September 30, 2021 from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> [in Ukrainian].

30. Pro zatverdzhennia Metodyky otsiniuvannia fiskalnykh ryzykiv: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 24.04.2019 r. № 351 stanom na 14.11.2019 r. [On approval of the Methodology for assessing fiscal risks: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of April 24, 2019 № 351, as of November 14, 2019]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved September 10, 2021 from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/351-2019-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

31. Pro zatverdzhennia form derzhavnoho statystychnoho sposterezhennia shchodo stanu dilovoi aktyvnosti pidpriemstv: Nakaz Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy vid 25.06.2021 r. № 133 [On approval of forms of the state statistical survey of economic activity of the enterprises: the Order of the State Statistics Service of Ukraine of June 25, 2021 № 133]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved September 10, 2021 from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0133832-21#Text> [in Ukrainian].

32. The Joint Harmonised EU Programme of Business and Consumer Surveys User Guide. European Commission Directorate-General for Economic and Financial Affairs. (2016). *ec.europa.eu*. Retrieved from https://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/surveys/documents/bcs_user_guide_en.pdf

33. Metodolohichni polozhennia z orhanizatsii derzhavnoho statystychnoho sposterezhennia “Stan dilovoi aktyvnosti pidpriemstv”: Nakaz Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy vid 17.06.2020 r. № 184 stanom na 11.01.2021 r. [Methodological principles on the organization of state statistical survey of economic activity of the enterprises: the Order of the State Statistics Service of Ukraine of June 17, 2020 № 184 as of January 11, 2021]. *www.ukrstat.gov.ua*. Retrieved September 10, 2021 from http://www.ukrstat.gov.ua/norm_doc/2021/04/4.pdf [in Ukrainian].

O. S. Bilousova,

DSc in Economics,

Leading Researcher,

State Institution “Institute of Economics and Forecasting of the NAS of Ukraine”,

E-mail: Bilousova.os@gmail.com

ResearcherID: AAB-1694-2019,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7434-3469>

A Framework for the Assessment of Fiscal Consequences of Global Trade Wars

The article is devoted to topical issues of assessing the consequences of trade wars for the fiscal space of third countries. The main preconditions and causes of the trade conflict between the United States and China were studied. The main models for assessing the consequences of global trade wars were analyzed. Particular attention is paid to the global integrated monetary, fiscal and global trade models, which are based on the principles of general economic equilibrium and are widely used to assess the economic consequences of global challenges,

including trade wars. It was found that the global integrated monetary and fiscal model, other macroeconomic models were aimed at determining the economic consequences and effects and cannot be directly used to assess fiscal risks and likely budget losses due to global trade wars. The aim of the article is to deepen the principles of assessing the fiscal consequences of trade wars in the conditions of uncertainty in foreign economic policy and directions of restructuring of the world value chains. The economic consequences of the conflict and the channels of their spread to third countries were identified taking into account the deepening globalization processes. The direct and indirect dependence of exports and imports, GDP, investments, factor productivity level and tax revenues on changes in foreign trade, tariff increases, increasing uncertainty in world trade in the short, medium and long term is highlighted. The estimates obtained by different models are summarized. The fiscal consequences of the trade conflict between the United States and China for Ukraine as a country with a small, open and predominantly commodity economy were quantified. The inclusion in fiscal risks of probable losses of foreign trade from global trade wars, arising due to various reasons, which may decrease the tax revenues or increase the expenditures on the public support of enterprises, is justified. Changes in the methodology for assessment of fiscal risks are proposed, enabling to estimate the cost impact of fiscal risks on the public budget of Ukraine. Proposals for improvements in the statistical monitoring of business activity of enterprises, to form an appropriate information base for monitoring foreign economic activities, assessing fiscal risks and making decisions to ensure the sustainability of public finance and public support for enterprises in the conditions of global trade wars, are substantiated.

Key words: *global trade wars, trade conflicts, foreign trade, trade imbalances, tax revenues, fiscal consequences, fiscal risks, business activity of enterprises.*

Бібліографічний опис для цитування:

Білоусова О. С. Засади оцінки фіскальних наслідків глобальних торгових війн. *Статистика України*. 2021. № 4. С. 13–23. Doi: 10.31767/su.4(95)2021.04.02

Bibliographic description for quoting:

Bilousova, O. S. (2021). Zasady otsinky fiskalnykh naslidkiv hlobalnykh torhovykh viin [A Framework for the Assessment of Fiscal Consequences of Global Trade Wars]. *Statystyka Ukrainy – Statistics of Ukraine*, 4, 13–23. Doi: 10.31767/su.4(95)2021.04.02